

*Entrevista***Cuirizar a
escena: creación e
experimentación
nas marxes****Cuestionario****a cargo de Danny Barreto
e Ánxela Lema París**

Con este número monográfico procuramos non só ofrecer unha breve mostra da produción académica cuir en e sobre Galicia, senón tamén dar visibilidade a algunhes des produtoris da cultura cuir actual. Tratándose dun eido tan dinámico e en continua expansión, non nos faltaban exemplos entre os que poder escoller: poetas, narradoris, artistas visuais, youtubeires, cineastas, danzarines e músiques entre outres. Con todo, finalmente apostamos por alzar as voces dunha escolma de persoas e colectivos que traballan desde as artes escénicas cuir. Ao seren un conxunto diverso de prácticas, xéneros artísticos, medios e estilos que abrangue texto, son, movemento e imaxe, as artes escénicas préstanse para (re)pensar a relación entre lingua, corpo, identidade e performatividade.

A diferenza dos poemarios, novelas, cancións, videoclips, e materiais de arquivo analizados nos artigos precedentes deste volume, as artes escénicas, polo mero feito de non seren permanentes, non circulan e non se estenden polo espazo e o tempo como outros produtos artísticos e, por tanto, son máis proclives a resultaren esquecidas, marxinas ou ignoradas pola comunidade intelectual. Aínda que a academia adoita valorar sobre todo a textualidade e a evidencia material, pensadoris como o teórico José Esteban Muñoz defenden os actos e as actuacións cuir pola súa forma de ‘enact counter-publics through alternative modes of culture-making and intellectual work’ pese a seren efémeros (Muñoz 1996: 11). Como ben di Afonso Becerra de Becerreá, dramaturgo de referencia no eido cultural cuir galego, dende o século xx en Galicia eran precisamente as artes escénicas, en loita contra o centrismo español e o conservadurismo galego, as ‘que se atreveram a contestar ou a presentar um outro modo de ser e de agir’ (Becerra de Becerreá 2020: 69).

Es artistas emerxentes que incluímos neste apartado ofrecen unha visión limitada —mais panorámica— das artes escénicas cuir en Galicia hoxe en día, á vez que reflicten o papel do cuir no desenvolvemento da cultura galega cara ao futuro. Para elaborar esta sección, solicitámoslles ás

persoas convidadas que respondesen un breve cuestionario sobre o papel do cuir nos seus proxectos artísticos e en Galicia. Pedimos tamén que nos falasen de outros artistas que tiveran influencia en elus para darnos máis visibilidade aos súes precursoris e contemporáneos. Existen, por suposto, moitas outras persoas e compañías de renome que merecerían ser incluídes, algunhas xa mencionades neste texto. Finalmente, decidimos abrir as portas para sermos máis inclusives e enfocarnos naquelas persoas que están a experimentar desde as marxes das marxes.

Atenea García (O Grove, 1988) é actriz, creadora escénica e narradora oral, titulada en Arte Dramática pola ESAD de Galicia. Xunto a Nicolás Zamorano, fundou a compañía Xarope Tulú. Comezou a súa andaina como narradora oral no ano 2016, pero non foi ata 2022 que estreou un espectáculo para público adulto: *Vicio houbo sempre*. Atenea traballa tamén como intérprete para outras profesionais formando parte da montaxe do Centro Dramático Galego *Neorretranca e posmorriña* ou do espectáculo *Mai Mai*, da compañía Baobab Teatro. Ademais, fundou o colectivo Barriga e Muleta xunto ao bailarín Diego M. Buceta. No ano 2023 estreou *A teteira de Kabul*, primeiro espectáculo de monicreques de Xarope Tulú.

Atenea García

Como se manifesta o cuir nas vosas producións?

Creo que o cuir fai parte da miña vida, está presente no meu xeito de entender o mundo e, polo tanto, é transversal ao meu traballo. No ano 2015 fundamos xunto a Nicolás Zamorano a compañía Xarope Tulú. Este proxecto nacía da necesidade de dirixirnos ao público infantil e xuvenil e supoñía para nós un reto ser quen de achegar certas cuestións para nós fundamentais, como pode ser o tema que aquí nos abrangue, á cativada. Este é o caso do espectáculo *Nómades*, dirixido por Gena Baamonde. Nesta peza tiñamos a necesidade de cuestionar a través das artes escénicas os roles de xénero, a identidade e a orientación sexual e dirixirnos es máis pequenas, porque nesa etapa da vida a identidade ponse en xogo case por primeira vez. Por outra banda, na miña faceta como narradora oral tanto para o público adulto como para a infancia, o cuir tamén está presente pero,

se cadra, non dun xeito tan explícito. Cando conto para a rapazada procuro buscar historias nas que es protagonistas gocen de certa ambigüidade e rachen dalgún xeito coa norma, sexan estes contos de tradición oral ou contos contemporáneos. Gustaríame facer un apuntamento neste sentido: é certo que os contos tiveron un afán educativo ao longo da historia pero, a pesar do que se cre, cando te achegas á literatura de tradición oral descubres que, como na vida, tamén existía a subversión. Á hora de escoller o repertorio para contar procuro valorar a calidade da historia, considero que coma a arte, o conto é un fin en si mesmo e non sempre ten por que traballar especificamente cunha temática concreta. Por outra banda, creo que como creadora teño certa tendencia a que os meus traballos estean vinculados coa marxe, podería dicirse que sinto predilección polas historias ocultas e polas persoas e personaxes que non tiveron voz.

Cal é a vosa perspectiva sobre o lugar ou o rol do cuir no panorama cultural galego?

Creo que en Galicia hai colectivos e compañías que levan anos traballando sobre esta temática, se cadra non dun xeito continuado pero si puntual. Este é o caso de Chévere, por exemplo, que estreou o espectáculo *Testosterona* no ano 2009. Ademais nos últimos dez anos naceron proxectos como a compañía de cabaret Marinita y sus maromas, A Panadaría ou o Colectivo Vacaburra, que traballa sobre a temática cuir dun xeito específico na maioría das súas propostas. Tamén me gustaría mencionar compañías como Incendiaria, que conta co espectáculo *Microspectivas dun marica millennial*, por poñer algún exemplo. Creo que existen compañías que fan un traballo moi coidado sobre o cuir no programa cultural galego. Aínda que tamén creo que nos últimos anos, tanto no noso territorio como fóra del, o cuir pasou a ser tendencia, e isto desde o meu punto de vista, pode supor certos riscos. As modas en ocasións poden ser perigosas á hora de encarar un traballo, sexa cal sexa a súa natureza. Creo que como creadorxs temos a responsabilidade de achegarnos á temática cuir co mesmo respecto e rigorosidade que o faríamos se nos achegásemos a un texto clásico, e non sempre é así. En ocasións, teño a sensación de que o feito de pertencer ao colectivo xa valida a nosa proposta, e sospeito que isto non é certo, do mesmo xeito que o feito de ser muller non significa que sexas feminista, pertencer ao colectivo non implica estar sensibilizadx con certas cuestións. Segundo o meu punto de vista, como creadoras temos a responsabilidade de que a nosa mirada sexa ampla á hora de abordar a creación, sexa cal sexa o punto de partida. Vaia por diante tamén que defendo o dereito dxs creadorxs a trabucarnos, pode soar algo contradictorio, pero que lle vou facer, así son... Igualmente creo que se traballamos desde a honestidade e non desde a impostura dunha 'moda' o público será quen de apreciarlo.

Quen son outros artistas, pensadoris, ou autoris que vos inspiran ou que inflúen na vosa produción?

Aínda que pareza mentira, a arte escénica da que máis desfruto é a danza. Na actualidade conmóveme moito a bailarina Marcia Vázquez e tamén me interesa o traballo da compañía Pisando Ovos, a quen descubrín no Teatro Ensalle aló polo 2006. Tamén gozo moito vendo a Olga Cameselle, Andrea Quintana ou o traballo das Elahood. Por afinidade tanto no persoal coma no profesional, son unha gran admiradora de Diego M. Buceta

e Fran Martínez. Por que non dicilo, tamén me moven os afectos. No contexto teatral galego, interésanme o traballo de Diego Anido, Borja Fernández, Matarile, Tamara Canosa ou Chévere sendo todes elas moi diferentes entre si. Tamén desfruto moito de escoitar as sesións de contos de María da Pontraga, Vero Rilo ou Paula Carballeira, desta última interésanme especialmente os relatos das mulleres que viven soas, proxecto no que leva tempo traballando. Aínda que ningunha delas se defina especificamente como cuir, creo que os contos adoitan ter moito de marxe e elas son moi sensibles no contar. No que ten que ver coa literatura, son bastante fan de Jamaica Kincaid, Almudena Guzmán, Cristina Morales, Xela Arias, Lois Pereiro, Lupe Gómez e ultimamente ando inmersa na poesía de Luisa Villalta. Tamén gocei moito da novela *Panza de burro*, de Andrea Abreu. No teatro adicado á infancia, chorei como unha pequena vendo *Amour*, de Marie de Jongh, e tamén me encantou *Pequeña Max*, da compañía Arena en los Bolsillos. Outro traballo que tiveron a oportunidade de ver hai pouco foi *Tu hermosura*, de Migue López, dentro do Ciclo Versión Original na Sala DT de Madrid, cativoume pola súa delicadeza. Por suposto, no que ten que ver co teatro infantil no noso contexto, desfruto moito vendo a *Tanxarina*, creo que o teatro familiar galego lle debe moito a esta compañía. Ultimamente ando bastante empatada cos fanzines de Muller6ollos, ou co traballo dunhas mozas canarias, *Fanzine La Raya*. Noutras disciplinas como a música, é imprescindible o primeiro disco das Leilía, María Arnal, PJ Harvey, Juana Molina, Faia Díaz, Amadou et Mariam, Violeta Parra, Luis Alberto Spinetta, Gabo Ferro, Genosidra, Pongo, Sofía Viola e tantas outras, porque a música adoita estar moi presente no meu día a día. Hai moi pouco volví ver a película *El espíritu de la colmena*, de Erice, e volveume fascinar, gustoume moito o documental *Dolores Guapa*, de Pascual Bonilla, *La escopeta nacional*, de Berlanga, paréceme un peliculón. O certo é que podería estar moito tempo citando películas, pero a miña favorita de todos os tempos é *Dirty Dancing*, toma drama heterosexual, hahaha...!

DESFOGA é un comisariado de arte viva para cuestionar os poderes, as desigualdades e toda forma de vulneración dos dereitos humanos. Nestes dous últimos anos, o festival centrouse fundamentalmente na comunidade LGTBIQA+ (no mes de outubro, en Cambados), presentando proxectos artísticos mediados sobre identidade e sexualidade. O festival está organizado pola asociación Compañía de Teatro Caracol, que conta cunha traxectoria de máis de 30 anos na vila, e dirixido por Begoña Cuquejo e Matías Daporta.

Como se manifesta o cuir nas vosas producións?

Creemos que construír DESFOGA en Cambados xa é un xesto esencialmente cuir. Non é un programa compracente cos intereses da cidadanía, senón que, pola contra, atrevémonos a friccionar para abrir camiños. Ao mesmo tempo, non traballamos de costas á vila. Temos unha aposta por invitar traballos de mediación ou desenvolver metodoloxías de participación cidadá a través do festival. Este ano en concreto, tres das actividades foron escollidas pola cidadanía nunha xornada aberta e de votación por consenso.

Tentamos non traballar dende unha posición de superioridade moral, decidindo que é o que a cidadanía necesita ver e ten que apreciar. Partimos dunha realidade incuestionable, que é a falta de representación de persoas

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*
Danny Barreto
Ánxela Lema París

LGTBIQ+ en contextos marítimo-rurais, como é o caso de Cambados. A partir de aí, buscamos maneiras de abrir diálogo e espazos seguros para que esta representación poida acontecer.

Ambos temos unha concepción do cuir que vai mais alá do referido ao xénero e a sexualidade. Nomeámonos como persoas cuirs porque entendemos que o noso ser no mundo, a nosa existencia lgtbiq+, confronta directamente con todos os valores establecidos polas convencións cis-hetero dentro da economía, ecoloxía, saúde, afectos... Neste sentido, dedicámoslle moito tempo a reflexionar sobre cada acción que tomamos dende unha mirada política; aínda que as nosas limitacións de tempo e recursos seguen dificultando a consecución do nivel de atención que consideramos realmente axeitado.

Cal é a vosa perspectiva sobre o lugar ou o rol do cuir no panorama cultural galego?

Pola nosa experiencia, sentimos que aínda queda moito por traballar para incluír os corpos cuir de xeito seguro, e sen cuestionamentos, en certas institucións, sobre todo nos centros de ensino. O ano pasado iniciamos conversacións co IES Ramón Cabanillas, en Cambados. Propuxémoslles un proxecto de mediación dunha artista catalá chamada Sara Manubéns. O proxecto dividíase nunha parte teórica, onde se percorría a historia das casas drag e a necesidade de construír espazos seguros para colectivos discriminados, vulnerables ou perseguidos, e unha segunda parte adicada a bailar e crear un álder ego drag que logo poderían levar a escena coa artista durante a súa actuación no festival DESFOGA.

Inicialmente mostraron grande interese. Tras recibir a información sobre o obradoiro por escrito comezaron a dubidar de traballar con nós e con esta artista en particular, alegando que a filosofía do seu centro batía cos nosos enfoques sobre sexualidade, e contestaron co seguinte correo electrónico:

O que nos preocupa un pouco, dada a filosofía do noso centro de inclusión, de igualdade e de feminismo radical, son os termos que utilizades nos obradoiros de “non binarismo” ou “identidade sexual”, xa que son termos sobre os que estamos en pleno debate e que nos

veñen causando problemas á hora de impartir este tipo de obradoiros. Termos procedentes dunha corrente de pensamento neoliberal coa que non concordamos, posto que o que buscamos é a inclusión de todo o mundo, de todas as clases sociais.

Para que non me malinterpretes, mándoche unha ligazón dunha entrevista a unha escritora coa que concordamos moito: https://www.infolibre.es/politica/ana-miguel-filosofa-estudiaremos-nietzsche-diremos-penso-mujeres-indigno_1_1206502.html

Tras varios intentos de mediación e unha conversa positiva co alumnado, o profesorado continuou bloqueándonos, anulando a colaboración definitivamente, respondendo con silencio institucional. Ao ano seguinte, rescatouse o proxecto co apoio de Paideia e noutro centro educativo.

Por outra banda, se falamos do sector cultural galego xs artistas están infrarepresentadxs nas programacións e nas axudas de financiamento. De feito, a aposta de DESFOGA de programar unicamente artistas LGTBIQ+ é un comentario sobre esta falla do sistema. Parece que ás artistas LGTBIQ+ soamente as invitan cando falan da súa condición sexual e de xénero. Nós consideramos que son as comunidades vulnerables, historicamente discriminadas ou censuradas as que teñen que compartir as súas visións do mundo: política, economía, morte, historia, etc. Porque serán ideas dende perspectivas aínda non pensadas, periféricas, e capaces de propoñer futuros máis integradores e máis vivibles para todas. E cremos que nun territorio cuns niveis de 'sexilio' alto, as institucións públicas deberían facer un esforzo moito maior para que as artistas cuir tivesen maior representación e visibilidade.

As artes en xeral, se falamos de traballos actuais, teñen que forzosamente traballar dende formulacións cuir. Non pode existir unha performatividade ou produción honesta se non hai unha revisión identitaria, ecolóxica e racial neste momento.

Quen son outros artistas, pensadoris, ou autoris que vos inspiran ou que inflúen na vosa produción?

Por suposto, Brigitte Vasallo é un referente de como levar o activismo de xénero e de clase a outros activismos como son o medioambiental, a memoria histórica e a defensa do rural.

Fefa Vila, galega residente en Madrid, tamén é un axente mobilizador que leva toda a súa vida activando contextos e creando comunidades.

O colectivo Agrocuir, fundamental en relación con como queremos celebrar o noso orgullo, superando a perversión do capital que vemos nas celebracións do orgullo nas grandes cidades.

E, por sorte, moitas outras como a grandiosa artista Mercedes Peón; a Panadería, coa súa obra de teatro de visibilidade da historialésbica galega; Fito Ferreiro e a Fundación 26 Decembro, que están facendo un traballo documental de recuperación da memoria histórica; Andrea Nunes; o festival Y se armó la gorda, de Outro Conto; o podcast sobre saúde mental e feminismo *Loca Yo?*, etc.

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*
Danny Barreto
Ánxela Lema París

Mevadeus nace pola necesidade de catro profesionais da interpretación que investigan nas artes do corpo, do teatro físico e o mundo da performance. A compañía busca en profundidade a esencia humana mediante a experimentación dos corpos e o espazo sonoro, utilizando instrumentos propios do folclore galego, a voz e gravacións documentais. Mevadeus avoga por tratar temáticas nas que se vexa reflectida a realidade e preocupación da súa xeración, a xeración Z, unha mocidade moitas veces silenciada e que, con todo, está fortemente implicada na loita social de todos os colectivos que sofren violencia na nosa realidade. Creando un teatro que busca o íntimo, que conecta a todas as persoas a través dun discurso propio, honesto e reivindicativo. A compañía formada por Bal Castro, Mara Neira, Brais Pombo e Inés Santos vén de gañar o certame Xuventude Crea de Teatro 2021 con *Agro 5G* e o Premio do Público en Vigo Cultura 2022 pola obra *Outrora Nós*.

Mevadeus

Como se manifesta o cuir nas vosas producións?

No noso traballo, como no de calquera artista, tentamos plasmarnos a nós mesmos e sinxelamente por iso as nosas creacións teñen unha natureza cuir. Sempre que comezamos un proceso creativo, a identidade é un dos puntos de partida, dende a identidade reflexionamos sobre as problemáticas da nosa xeración e como hai feridas que herdamos das anteriores. Na nosa última peza, *Outrora Nós*, quixemos abrir un diálogo coas nosas avoas, temos moito material gravado de conversas sobre como era a súa vida cando eran novas. É moi curioso decatarse cando nos narran as súas historias que semella que ninguén na Galicia rural do século xx era homosexual, a heteronorma era unha obriga, e aínda que actualmente se visibilizan outras realidades, ese pasado aínda nos pertence e se materializa en violencia a día de hoxe. Nós somos parte do colectivo e polo tanto o cuir aparece no noso traballo con naturalidade e intentamos sempre buscar un equilibrio entre o suxestivo e o discursivo. Gústanos que o público saque as súas propias conclusións e non darlle unha mensaxe moi mastigada que ás veces pode caer no panfletario, mais ao mesmo tempo negámonos a quedarmos equidistantes. Somos unha compañía comprometida coas inxustizas do momento no que lle tocou vivir e parécenos necesario ser honestos co noso traballo e denunciar dende a arte, nun escenario, o que denunciaríamos na vida cotiá na rúa.

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*
Danny Barreto
Ánxela Lema París

Cal é a vosa perspectiva sobre o lugar ou o rol do cuir no panorama cultural galego?

Nos últimos anos foron aparecendo no panorama cultural festivais de temática cuir adicados a pór en recoñecemento a diversidade sexual, afectiva e de xénero, que gozan de certa popularidade, coma poden ser o Agrocuir ou o Corufest, festival que nos deu a oportunidade de presentar *Outrora Nós* este ano no Teatro Colón da Coruña. Aínda así, e falando por propia experiencia na distribución da nosa peza, algúns concellos seguen sendo reticentes a programar espectáculos con temática LGTBI. Todo depende do contexto, por exemplo, nun ambiente como o da Mostra Internacional de Teatro de Ribadavia, o público está afeito a propostas de todo tipo, pero nalgúns concellos onde ás veces hai pouca tradición teatral, os programadores culturais prefiren 'asegurar' e levar pezas de entretemento sen un discurso comprometido. A nós unha concelleira de cultura da zona da Barbanza chegounos a dicir que a única programación teatral que ela organizaba no seu concello eran tres comedias sinxeliñas no verán. Segue habendo unha resistencia a programar temática cuir e cremos que, como sucede en moitos asuntos, esta resistencia ten moito máis que ver cunha decisión consciente por parte dos políticos que coa tolerancia do público. A temática cuir non é acollida da mesma maneira que se acollen outro tipo de propostas. Aínda así hai que ser optimistas porque a pesar de que sexa lento está habendo un avance, e temos que seguir loitando para que se nos dea cada vez máis voz e non soamente na semana do orgullo.

Quen son outros artistas, pensadoris, ou autoris que vos inspiran ou que inflúen na vosa produción?

En Mevadeus traballamos dende a expresión corporal como linguaxe universal, avogamos por novas formas de confrontar os problemas sociais, facendo especial fincapé nas novas xeracións e na herdanza que as anteriores nos deixaron. É por iso que na parte creativa conflúen influencias artísticas moi diferentes que van dende compañías internacionais de teatro físico ata as creadoras colectivas e anónimas da tradición popular. Un dos grandes referentes que temos é o creador escénico grego Dimitris Papaioannou e as súas pezas cunha fonda carga filosófica na que transportan e transforman ao espectador cara a unha viaxe sensorial de mundos utópicos. Tamén Castelucci e a crueza que amosa en escena, Pina Bausch, por suposto, que iniciou o camiño da danza-teatro, e poderíamos seguir con nomes como Peeping Tom, DV8, Angelica Liddel. Tamén pola proximidade sentímonos inspirados e agradecidos por compañías que abriron o camiño das novas linguaxes escénicas en Galicia, como Colectivo Glovo, Pisando Ovos ou Fran Sieira Danza.

Pero non todo vén dado pola linguaxe teatral, en Mevadeus hai unha carga musical moi importante, xa que o espazo sonoro construímoslo en directo e aí é onde o folclore se ve máis representado, as nosas avoas, os seus testemuños e as súas cancións sempre están presentes en escena. Ademais empregamos o pedal Looper para crear atmosferas envolventes, que descubrimos grazas á cantautora galega Su Garrido Pombo. O mundo do cine tamén contribúe notoriamente á renovación da nosa ollada creativa e provoca un inevitable gusto polo uso dos medios audiovisuais. Entre eles resoan nomes coma Carlos Saura, Maya Deren ou Xavier Dolan.

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*
Danny Barreto
Ánxela Lema París

O meu nome é **Nelu Vermouth**. Defínome como mamarracha profesional, porque realmente adícome ao que me deixen. O meu campo principal son as artes escénicas, onde intento sempre xerar un espazo de escoita activa, de participación no que, dalgunha forma, xerar un dancing holístico no que todas as participantes, non só eu, se unan nunha aperta. A casa que máis me deixou crecer foi o Agrocuir da Ulloa, por iso quero tamén nomealo aquí, coma unha nai que me permitiu nacer.

Nelu Vermouth

Como se manifesta o cuir nas vosas producións?

Penso que o cuir nas miñas producións maniféstase de forma inherente. Refírome a que normalmente non fago un teatro clásico cunha personaxe, senón que eu son a persoa escénica, e no momento de chegares (para min o espazo e atmosfera é do máis importante nas miñas pezas) o primeiro que se ve, queira eu ou non, é unha imaxe non heteronormativa.

Despois, en todo o que se refire a se uso textos ou músicas, intento que as autoras sexan persoas o menos dentro da norma posible: mulleres, persoas lgbt+, colaboracións con amigos non binaries.

Tamén intento que as temáticas non sexan as heteronormativas. Normalmente falo de temas como o amor e a escoita, intento non explicitar moitas cousas da miña existencia porque considero que non quero que o público pense que lles vou contar a miña vida cando ninguén me preguntou, pero sendo unha persoa non heteronormativa falando destes temas, é coma se todo collese certo senso de deshumanización do tema, no sentido de que unha vez traspasada a barreira do travestismo, a xente queda, ou é a miña sensación, co tema per se en lugar da xenitalidade da executante (en termos de que a heteronorma tende a nesgarnos só por ese carácter).

Tamén tendo a participar en espazos queer, o que por un lado fai que compañeiras de sector dubiden das miñas capacidades para enfrontarme a certos personaxes ou pensen que me 'encasillo'. Con todo, isto só responde a que a lgbtqfobia institucional e cultural tamén nos afecta neste sector.

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*

Danny Barreto
Ánxela Lema París

Cal é a vosa perspectiva sobre o lugar ou o rol do cuir no panorama cultural galego?

Son moi optimista pese aos tempos que corren e que a Rodrigo Cuevas non o queiran programar nalgunhas comunidades.

En Galiza dáme a sensación de que desde todas as perspectivas da cultura vense trazos meramente cuir: desde Lorca escribindo en galego ate Blanco Amor; e iso son só dous referentes pequenos dos que podo falar coa miña bagaxe académica, mais invito a todo o mundo a buscar a foto da señora non binaria/travesti vestida co traxe tradicional feminino, a buscar a historia da Teresita.

Galiza está rebrotando en tradición e a tradición é a comunidade. Os grupos de música tradicional agora están cheos de persoas cuir, es que están continuando as tradicións das antigas son persoas do colectivo. As poetas actuais non acostuman a pertencer á heteronorma. E iso é algo que ate me excita nun sentido espiritual.

Obviamente queda moitísimo traballo, e no campo das artes escénicas, mentres se sigan representando para o resto do territorio español este-reotipos nas pezas como todo o tema das drogas, ou escenas mórbidas como a do polbo en Elisa e Marcela, ás verdadeiras disidencias non nos queda oco na contratación. Pero de verdade sinto que as compañeiras cuir veñen con moita forza e están conquistando espazos, entre outras cousas, porque son chulísimas e están fartas de que ocupen os seus espazos (incluso artistas que a posteriori teñen discursos TERF).

A expansión xa dentro de todo o Estado español do festival Agrocuir nacido na Ulloa paréceme o maior expoñente. As maricas galegas xa somos *trending topic*.

Quen son outros artistas, pensadoris, ou autoris que vos inspiran ou que inflúen na vosa produción?

Intento que as miñas referencias pertencan a unha proporción similar de amigas e contemporáneas, e mestres e persoas das que aprender da historia. Así que penso que o mellor é facer unha lista de quen e porqués coma se fose Metroflog no ano 2007:

- Nuria Vil: por crear e revolucionar.
- Melania Cruz: por dicir que se adicaba ao teatro por amor.
- Sarah Kane: por ensinarme a poder escribir o que sinto.
- Mourae: por nunca deixar de aprender novas linguaxes.
- Ánxela Lema: polo discurso, o debate e as apertas.
- Divine, Meiga-I, Nenaza e Teresita: polo arte travesti.
- Catuxa Salom: por reinventar a tradición.
- Manolo Caro: por introducir historias fora da heteronormatividade.
- Nee Barros: por active, por escritore e por dinamizadore.
- Samantha Hudson: por increíble.
- Pizarnik: polo sentimento.
- David Lynch: porque de poñer a un home cishetero, gústame o tratamento das súas historias e posiblemente non tería problema en contratarme.
- Rodrigo Cuevas: polo discurso coherente dentro dunha arte inimaxinable.
- Lorca e Wilde: pola tradición e a loita histórica.
- Gosho Aoyama: por darme *Detective Conan* e, á vez, traumas e verdadeiro interese por contar historias.

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*

Danny Barreto
Ánxela Lema París

—E a todas as persoas incluídas no meu poema 'Falo', que se pode ver na miña última performance no Agrocuir 2023: <https://www.youtube.com/watch?v=2klyURHLTIM&t=212s> (min: 24:00).

Nuria Vil. *Non distingo entre ver e mirar.* Diversifica os seus intereses nun intento de sosterse como creadora autónoma. O seu traballo artístico, eminentemente oral, envolve a palabra falada e o diálogo entre distintas artes para levar a poesía máis aló da escrita. Forma parte da plataforma literaria A Segra e comparte un proxecto híbrido con MorlitaM (música electrónica experimental) e Iria Silvosa (imaxe analóxica). Traballa como correctore editorial. *Simún* (Chan da Pólvora, 2021) é o seu primeiro e único poemario escrito; publicou tamén nas antoloxías poéticas *Dentes para a mazá*, *Trobeirxs do século XXI*, *Poesía galega novísima*, *antoloxía biosbarda para parche*, ademais da antoloxía de relatos *Alguén nos lembrará* e distintos fanzines. O próximo 2024 estreará *Delincuente*, unha curtametraxe baseada no seu poema homónimo e creada ao abeiro da Bolsa Ensaia 2022 e dun *crowdfunding*.

Nuria Vil. Foto de Dania Pol (2022)

Como se manifesta o cuir nas vosas producións?

Creo que non teño unha resposta clara para isto; supoño que a miña propia presenza, os temas que escollo e o tratamento que fago en escena dos elementos xa poñen de manifesto o meu pulo de fuxir da cisheteronorma. Penso que o poema que elaborei para o Festival de Otoño, no Museo Reina Sofía, *Hai outra pel* (2022), é un bo exemplo: a partir dun cadro de Victoria Gil, *Sonido*, eu creei un pequeno universo que se traduciu a vídeo. O cadro servíume como detonante para falar sobre o desexo desde un punto de vista *kink* e trans... Para traducilo á animalidade. Coa colaboración de MorlitaM (Olga Martínez, Betanzos) deseñamos música electrónica experimental a partir do poema e tamén un vestuario moi estilo Tekken que saíu das mans de Lora González, quen está detrás da marca ourensá BORO™. Os últimos traballos que estou a desenvolver van nesta liña; penso tamén en *Espazo a vulnerar* (que será antesala dunha peza máis extensa, AVRA), que creamos ex professo para o Festival Escenas do Cambio 2023 no que Iria Silvosa (visuais analóxicos en directo), MorlitaM e mais eu construímos unha peza

de 10 minutos moi inmersiva. Neste último caso, o poema foi case o último en aparecer e xurdiu das imaxes e da música... O punto de partida para Iria e para min foi un tema que Olga xa tiña composto. Decidín centrarme na configuración da identidade non binaria.

Cal é a vosa perspectiva sobre o lugar ou o rol do cuir no panorama cultural galego?

Creo que somos unha comunidade en expansión... Pouco profesionalizada, pero en expansión. Eu persoalmente pertenzo a unha disciplina para a que non hai industria, a da palabra falada (*spoken word*, poesía oral, poesía escénica... como prefiramos nomeala), polo que falo desde un lugar de frustración. A nivel profesional: hai moi poucos espazos que aposten polo cuir, polos discursos abertamente transfeministas e a prol da comunidade lgt-biaq+. Ser unha persoa, unha artista abertamente tránsfoba non rescinde contratos, ser unha persoa abertamente trans, si. No meu caso concreto tan só me sinto integrante neste eido desde o último par de anos e de forma bastante anecdótica... Non porque non sexa parte visible do colectivo —desde que comecei a facer cousas coa poesía en público o lgbt foi parte central—, senón porque tamén hai prexuízos dentro da propia comunidade e en ocasións hai unha determinada femmefobia ou unha tendencia a desconfiar das persoas cunha expresión máis feminina. A imaxe construída dunha persoa non binaria é a da androxinia... Iso vai mudando, eu mesmo me identifiquei como persoa non binaria unha vez que tiven referentes de quen non encaixaba nesa androxinia transmasculina. Son unha persoa estereotipicamente delgada, branca e normativa... Supoño que a desconfianza é natural.

En resumo, a miña experiencia é que moitos espazos cuir descoñecen a miña existencia e que traballe con esta temática, polo que nin me programan nin me teñen en mente. Fóra deses espazos cuir, o meu discurso percíbese en ocasións como violento e excesivamente transgresor... Estou nun espazo intermedio no que non é doado atopar o equilibrio e convivo con moitas violencias cara ao meu traballo artístico.

Quen son outros artistas, pensadorís, ou autorís que vos inspiran ou que inflúen na vosa produción?

Realmente non me gusta responder a esta pregunta, es miñes referentes van mudando co tempo e seguramente a día de hoxe esqueza nomes que hai anos foron fundamentais para configurarme como artista, sinto que sempre me deixo a alguén relevante atrás porque son unha persoa desorganizada e pouco constante á hora de archivar textos e eventos relevantes... Por cinguirme a algo poético e/ou escénico: Aldaolado (María Lado e Lucía Aldao) sempre foron dúas poetas de cabeceira por motivos e afinidades moi variadas, Andrea Nunes, Aranza Vicens, Kae Tempest, Bruno Cimiano, Raquel Lima, Silvia Penas (Cintaadhesiva), Amorante, María Arnal, Sevdaliza, Arca, Villano Antillano, Bewis de la Rosa... A actitude das rapeiras é moi típico máis similar á que eu adopto no escenario e en Galicia temos exemplos moi sobrados: Temible Olivina, Silvia de Taboexa, as Flow do Toxo, O Rabelo, Alexma (non rapea en galego, pero descubrina hai unhas semanas e é unha artista increíble)... Penso que hai unha liña moi fina entre o rap e a palabra falada; eu síntome cómode nesa categoría, na de 'palabra falada' ou 'poesía expandida'. Practicamente todas as poetas e rapeiras coetáneas son referentes por compartirmos un espazo e experiencias similares e hai

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*
Danny Barreto
Ánxela Lema París

moitísimas artistas non vencelladas estritamente á poesía que son igualmente inspiración.

VACAburra. é un proxecto que xira arredor da creación escénica e coreográfica en clave contemporánea formado por Gena Baamonde e Andrea Quintana. Un traballo atravesado polo corpo como accionador principal das creacións e coa diversidade corporal e sexual como eixos, sempre dende unha ollada transfeminista do mundo e co humor como ferramenta necesaria. Para nós VACAburra. é un intentar intentando, un baile continuo. Saltar o valado do prado, abrir fendas nos muros, forza bruta en estado salvaxe.

VACAburra. Imaxe da peza Metodoloxías carroñeras para corpos invertidos

Como se manifesta o cuir nas vosas producións?

Pensamos e falamos en facer cuir, en estar cuir, algo que ten que ver máis coa vivencia, coas experiencias, co devir e cos cambios. Traballamos co proceso dun xeito *teóricopráctico*, buscando utilizar e mesturar todas as ferramentas artísticas ao noso alcance para poder cuestionar o mundo cis-heteropatriarcal, para cuestionar esa realidade ‘normativa’ dende as disidencias e que se vexa reflectida nas diversas capas de significado. Tendo o corpo —os corpos— como accionador principal na busca dunha práctica creativa, política, co humor como ferramenta necesaria. Para nós, o xeito de entender o cuir atravesa por completo a arte e sempre está presente nos nosos traballos, dende a investigación á utilización de ferramentas artísticas e dramaturxicas, manifestándose de moi diversos xeitos, ben sexa a través de metodoloxías *carroñeras*, da creación de xenealoxías dislocadas, *bastardeando* as linguaxes das artes vivas e a danza, unha danza *bollera* e política, así como facendo re-lecturas de prácticas *drag king*. Gústanos complicar o aparentemente sinxelo, utilizando *trompe-l’œil*, trampas ao ollo que discuten a realidade e as primeiras lecturas da recepción e cuestionan as identidades,

creando coreobiografías pirata, identidades en sospeita, ficcións de vida, apelando á fantasía e á imaxinación que acaban por facer posible outras realidades.

Cal é a vosa perspectiva sobre o lugar ou o rol do cuir no panorama cultural galego?

O panorama cultural galego é moi amplo e diverso e notamos un pulo moi forte nos últimos tempos do que poderíamos chamar estratexias cuir en moitos ámbitos da cultura. Tendo en conta, por suposto, a presenza na esfera do cuir de profesionais e creadorxs que desenvolveron as súas traxectorias dende hai bastante tempo.

Vemos nas creacións e manifestacións artísticas, as mesturas de disciplinas e linguaxes, a intrusión do corpo dende outros lugares na poesía, no musical, as rupturas sen pudor das disciplinas que consideramos unha cuestión académica oficialista ou da ordenación do sistema educativo máis que unha fronteira artística real. No ámbito poético ou perfopoético, interéstanos moito os traballos e as hibridaxes literarias e todas as achegas e mesturas que se están a facer dende o baile e a música tradicional ou as danzas urbanas que non deixan de ter tamén a súa pegada e contaxio noutras manifestacións que poderíamos considerar máis escénicas ou teatrais.

Cremos que hai que fuxir de considerar o cuir como unha mera temática, senón velo como un posicionamento, metodoloxía e/ou dramaturxia que non pretende xogar ese rol de 'tema', senón que forma parte das propias creacións de xeito transversal, non só no resultado senón tamén nos procesos de creación. Facer creacións transfeministas con procesos transfeministas, creacións cuir que cuestionen as estruturas e os propios roles dxs propiis artistxs que as levan a cabo, sendo conscientes da historia e das xenealoxías herdadas que deixaron de lado sistematicamente uns determinados corpos, relatos e temas.

Quen son outros artistas, pensadoris, ou autoris que vos inspiran ou que inflúen na vosa produción?

Nas nosas pezas sempre está presente un traballo de investigación *teórico-práctico* que se reivindica e non se oculta; entendemos a escena e o corpo tamén como lugar de transmisión de coñecementos, tentamos reflectir de xeito directo as fontes e referentes que en moitas ocasións forman parte do propio material dramaturxico ou coreográfico. Acudimos a artistas e pensadorxs que para nós forman parte de 'xenealoxías dislocadas' que cos seus xeitos de facer cuestionan a historia escénica heterocentrada que transgriren dalgún xeito o pensamento e o feito artístico. Tratamos de buscar o que chamamos 'poético-política dos ocos', un xeito de facer un mapeo move-dizo, un deixar que se coen nas fendas outros pensamentos e creacións sen buscar establecer novas xerarquías artísticas ou históricas, pero tendo especial inclinación por figuras da danza que consideramos a irmá pobre e lesbica, e por tanto invisible, das artes escénicas. Fixámonos nos traballos de Mónica Valenciano, María Muñoz, María Antonia Oliver, Raquel Sánchez, Amalia Fernández, Nijinski, Nijinska, Yvonne Rainer, Valeska Gert, Loie Fuller, Rocío Molina, Antonia Mercé, Celeste González, Claude Cahun, Joséphine Baker, Gertrude Stein, Pol Pi, Liniker, Linn da Quebrada, Kazuo Ohno, Daniel Mariblanca, Mamela Nyamza, Latifa Lâabissi, Marie Bardet, Margarita Tortajada...

*Cuirizar a escena: creación
e experimentación
nas marxes*

Danny Barreto
Ánxela Lema París

Obras citadas

AMARELO, Daniel, coord., 2020. *Nós, xs inadaptadxs: Representações, desejos e histórias LGBTIQ na Galiza* (Santiago de Compostela: Através Editora).

BECERRA DE BECERREÁ, Afonso, 2020. 'Dramaturgia *queer* e contes-
tação estética na Galiza', en Amarelo 2020: 67-79.

MUÑOZ, José Esteban, 1996. 'Ephemera as Evidence: Introductory Notes
to Queer Acts', *Women & Performance* 8(2): 5-16.